

En dag i rebellernas skola

I Chiapas i södra Mexiko har zapatisterna byggt upp skolor i egen regi. Istället för att följa den nationella läroplanen sker undervisningen på egna villkor. Målsättningarna stämmer överens med zapatisternas politiska dagordning och med böndernas dagliga liv. På så sätt fostras barnen in i zapatismen.

– Vi börjar klockan åtta, men vi håller inte så hårt på det, förklarar Elías. Han är 19 år och en av två lärare i zapatistbyn La Garrucha, i delstaten Chiapas i södra Mexiko. Han har fått en månads utbildning av sin organisation, EZLN, och har arbetat i skolan i knappt ett år. Elías ansvarar vanligtvis för trettio elever i åldrarna fem till tio år, men för dagen har, vid halv nio, endast ett tiotal elever anlänt. Elías förklarar att övriga är ute och hjälper sina föräldrar med majs-sådden. Det är en självklarhet för honom att barnen också måste arbeta ibland.

Politisk utbildning

Zapatisterna är en politisk rörelse, bestående av ursprungsfolk och småbrukare som för snart femton år sedan startade ett väpnat uppror mot den mexikanska regeringen. Vapnen övergavs snart men kampen för markrättigheter, bättre levnadsvillkor och rätten att styra sig själva fortsätter. Staten har aldrig sett med blida ögon på rörelsen, och den fjärde juni 2008 blev soldater från den mexikanska armén hindrade av obehäpnade zapatister när de försökte tränga in i La Garrucha. Utbildningen i zapatisternas skolor är, på gott och ont, starkt präglad av konflikten och rörelsens politiska projekt. Elías förväntas utforma sin undervisning utifrån de tretton krav som zapatisterna formulerade när de påbörjade sitt uppror: arbete, mark, mat, bostäder, hälsa, utbildning, självständighet, rättvisa, frihet, demokrati, fred, kultur och information. Den här morgonen är temat "la tierra", jorden, och Elías försöker få barnen att storma fram idéer.

– Varför är jorden viktig för oss? Vad finns i jorden? Vad använder vi den till?

Han listar barnens förslag på tavlan och försöker sammanfatta dem i några gemensamma begrepp.

– Jorden är helt enkelt allt, säger Elías. Den är det viktigaste som finns, för utan den har vi ingenting, inga träd, ingen mat och framför allt inget vatten. Och vad händer om vi inte har någon mat eller vatten?

– Då dör vi, ropar barnen i kör.

– Just det. Allt vi har räknat upp här är sådant som vi behöver för att leva. Det är därför vi säger att jorden är vår mor. Förstår ni vad det betyder? Att jorden ger oss liv. Vi lever av jorden på samma sätt som bebisarna lever av sina mammors bröst. Om vi inte hade fått bröstmjölk från våra mammor, hade vi levt då?

– Nej, svarar barnen, återigen i kör.

Naturen på schemat

Bristen på resurser och personal har gjort att man just nu bara kan driva två klasser i La Garrucha. I den ena klassen, som Elías ansvarar för, går alla barn mellan fem och tio år. I den andra klassen går alla som är över tio år. De yngsta barnen i klassen följer inte riktigt med när Elías försöker gå vidare i sin genomgång, utan fortsätter glatt räkna upp vad som finns i jorden: myror, larver, stenar... Elías är tålmodig när han förklarar att det räcker med förslag, sedan reder han ut begreppen "naturresurser" och "hållbar utveckling". Han förklarar mest på spanska men ibland kompletterar han med några meningar på barnens modersmåls-tal.

Dagen fortsätter på liknande sätt med muntliga genomgångar av läraren. Flera gånger påpekar han vikten av att hantera naturen med varsamhet.

– Vad vill regeringen? Regeringen vill hugga ner

Lägg märke till zapatistlurvorna som visar siffrornas betydelse i antal. Foto: Aron Lindblom

Frihet och demokrati. Zapatisterna i händerna till höger. Foto: Aron Lindblom

träden. De är bara ute efter att få mer makt och mer pengar. De vill ta alla våra gemensamma rikedomar ifrån oss, men vi zapatister måste skydda vår mark, vår kultur och våra språk.

Vila och sång

Framåt eftermiddagen börjar ögonlocken på en av de yngre flickorna i klassen bli allt tyngre. Efter en stund nickar hon till och somnar i sin bänk. Det dröjer lite innan Elías lägger märke till det, men efter en stund ropar han hennes namn.

– Laeticia! Laeticia, vakna! Du vet att du inte får sova här i klassrummet.

Flickan tittar sömnigt tillbaka på sin lärare.

– Gå ut och lägg dig i skuggan, säger han. Jag väcker dig om en liten stund.

Hon går långsamt ut ur klassrummet för att lägga sig och sova på marken utanför. De andra barnen börjar också tappa koncentrationen. Det småpratats lite och några pojkar börjar hänga över sina bänkar. Från

det andra klassrummet hör vi skrik och sång och då bestämmer sig också Elías för att det är dags för en paus.

– Vill ni sjunga?, frågar han barnen.

Det vill de. Klassen gör några sånglekar i klassrummet och som avslutning ställer de upp sig på led för att sjunga "El Himno Zapatista", zapatisternas sång. Barnen nickar instämmande när Elías frågar dem om de minns hur de ska göra, men han måste tillrättavisa dem ändå.

– Nej, ni ska göra honnör med den andra handen, den vänstra, säger han. Regeringen gör honnör med höger hand men vi är inte regeringen, vi är rebeller, därför hälsar vi flaggan med vänster hand.

Aron Lindblom

Fotnot: EZLN=Ejército Zapatista de Liberación Nacional

Faktaruta:

Chiapas är en av de fattigaste delstaterna i Mexiko. 26 procent av hushållen i Chiapas har inte tillgång till rinnande vatten och 86 procent av hushållen lagar sina dagliga måltider över öppen eld. Över 50 procent av kvinnorna från gruppen ursprungsfolk kan inte läsa eller skriva.

La Garrucha är huvudort i en region som består av åttiosju zapatistsamhällen i Chiapas. I sextio av dessa samhällen bedrivs undervisning med en eller flera lärare. Tjugosju byar står helt utan utbildning. Barnen börjar skolan det år de fyller fem och hur länge de fortsätter beror i slutändan på hur länge familjerna kan avvara deras arbetskraft.

Källor: Sipaz, www.sipaz.org, och intervjuer med representanter för zapatiströrelsen i La Garrucha.